

ket leírás alapján inkább lehet fantáziával pótolni.) Így lehetővé válik a kutató számára, hogy a kötés-meghatározáshoz és -azonosításhoz is segítségül vegye ezt a katalógust. A legpontosabb leírás sem pótolhatja ugyanis a kötésről készült képet! E katalógust eleve a kötés-kutatókon kívül könyvtárosoknak, könyvkereskedőknek és könyvgyűjtőknek szánták.

E második kötetben a Brit szigetek (tehát Írország is), a Németalföld (beleértve természetesen Belgiumot), Németország, Dánia és Ausztria kötéseivel találkozhatunk. A harmadik kötet tartalmazza majd Dél-Európa, Francia-, Spanyol- és Olaszország, illetőleg néhány kelet-európai, valamint amerikai és ázsiai ország kötéseit.

A második kötetben összesen 368 kötés van, ebből 250, tehát a kötések kétharmada angol (és skót és ír). Az országon belüli sorrendet a szigorú kronológia szabja meg. A tételek folyamatosan számozottak. Minden tétel a címfejjel kezdődik, amely közli a kötés helyét, s ha lehet, a könyvkötő nevét, az első tulajdonost, akinek készült a kötés, s a kötés körülbelüli idejét. Ezután következnek a könyv adatai, szerző, cím, impresszum adatok, majd mindhárom méret (a gerincevastagság is) mm-ben és a jelzet. Külön bekezdésben olvasható a kötés tömör leírása, a gerinc díszítése, veretek, kapcsok, esetleges bőrnýílás, s a festett, márványozott, vagy pergamen, esetleg dublür előzők. Új bekezdés a provenienciáról szóló tudnivalók, itt a szerző időrendben felsorolja a tulajdonosokat, eladás esetén a könyvkereskedőket és az aukciókat, amivel a könyv útja több évszázadon keresztül követhetővé válik. Újabb bekezdés a hivatkozások és az irodalom, ahol a szerző ismét kiváltja olvasója osztatlan elismerését anyagismeretével és tájékozottságával. Jelzi az íráshordozó anyagát, kódex esetén azt is, ha vonalazott. Az utolsó, a megjegyzés rovatban, ha van, gyakran a könyvkötőre vonatkozó információ olvasható. Ez a modern kötések esetében a könyvkötő rövid életrajzát jelenti. Rendkívül informatív! Amennyire csak lehetett, törekedtek a kötés fényképét a szöveghez legközelebb elhelyezni. Általában irigylésre méltóan jó állapotban vannak a kötések (mintha azt tükröznék, hogy mindig nagy becsben álltak), s a felvételek is nagyon jók többnyire. A vaknyomasztás gótikus kötésekénél nehezebb dolga volt a fotósoknak, talán jó lett volna egy-egy bélyegző eredeti méretben is (pl. a 288. tétel esetében a mesterjegy). A második kötet elején rövidítési jegyzék és a felhasznált irodalom listája, a kötet végén könyvkötő- és prosszessor-index van.

Hogy a British Library Henry Davis gyűjteménye a kötéstörténet csaknem egészét átfogja, az az alapító körülmektől vásárlásának köszönhető, de hogy ebből a speciális gyűjteményből nemcsak egy átlagos, mutató albumkötet lett, hanem a könyves szakemberek, különösen a kötéskutatók nélkülözhetetlen kézikönyve, ez Mirjam M. Foot érdeme. Nagyon várjuk a harmadik kötetet!

ROZSONDAI MARIANNE

Hangiu, Ion: Dicționar al presei literare românești (1790—1982). Argument de Ion Dodu Bălan. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1987, 510.

Az első romániai nyomtatott újság, a francia nyelvű *Courrier de Moldavie* 1790 tavaszán, Moldva székvárosában, Iași-ban jelent meg Potemkin herceg orosz csapatainak közlönyeként.

A román sajtó alapjainak lerakásához a kedvező körülményeket a XIX. század első évtizedei jelentették. Román nyelven írt első időszaki kiadvány, ókori és újkori történelmi források gyűjteménye, a *Chrestomaticul românesc* 1820-ban jelent meg Csernovitzban, Theodor Racocce, a galíciai kormányzóság tolmácsának szerkesztésében. Az első román nyelvű folyóiratnak tartott *Biblioteca românească* havonta jelent meg a budai Egyetemi Nyomdában, a bukaresti könyvügynök, Zaharia Carcalechi szerkesztésében. Dátum: 1821. A Lipszében 1827-ben megjelenő *Fama Lipschii* az első román nyelvű újság. Ezt I. M. K. Rosetti orvostanhallgató szerkesztette. Dănicu Goleșcu havasalföldi bojár író támogatásával.

Az irodalmi sajtó a XIX. század első felének kulturális és politikai kiadványaiból nőtt ki. A modern román irodalom az irodalmi sajtó megjelenésétől keltezhető, amelynek alapjait olyan literátorok rakták le, mint I. H. Rădulescu, Gh. Asachi, Gh. Barițiu. Szerkesztésükben jelennek meg a kezdeti időszak fontosabb kiadványai: *Curierul românesc* (1829), *Albina românească* (1829) és *Gazeta de Transilvania* (1838). Az irodalom további fejlődésének majdnem minden mozzanata egy-egy irodalmi folyóirathoz, vagy egyes vezetők nevéhez fűződik. A nemzeti ébredés irányzatának hordozója és az irodalom elméleti megalapozója a múlt század 5—6. évtizedében a Mihail Kogălniceanu szerkesztette *Dacia literară* (1840). Az utána megjelentek közül a

legfontosabbak a klasszikusokat, Eminescu, Caragiale, Creangă, Slavici és másokat felsorakoztató *Convorbiri literare* (1869), amelynek mentora Titu Maiorescu, a materialista irányzatú *Contemporanul* (1881). A példákat folytathatjuk: *Literatorul* (1880), a „Magvető” *Sămăntătorul* (1901), *Luceafărul* (1902), *Viața nouă* (1905), *Ramuri* (1905), *Viața românească* (1906).

A háború utáni irodalmi élet a továbbélő és az új megjelenésű lapokkal folytatódik. A két világháború közötti román kutúrában és irodalomban szellemi irányzatot létrehozó folyóiratok a modernista *Sburătorul* (1919) és a hagyományörző *Gândirea*. (1921). Fontos még a két irányzat közé helyezhető *Contemporanul* (1922), az avantgárd *Punct* (1924), *75 HP* (1924), *Integral* (1925), az eklektikus *Viața literară* (1926), *Revista fundațiilor* (1934), *Jurnalul literar* (1939), és a demokratikus lapok közül a *Cuvântul liber* (1919), *Viața românească* (1920), *Cadran* (1931), *Bluze albastre* (1933).

A második világháború utáni időszak irodalmi sajtóját a bőség is jellemzi. A korábban már megjelent vagy most induló központi és vidéki folyóiratok közül megemlítjük a fontosabbakat: *Contemporanul* (1946), *Revista literară* (1947), *Viața românească* (1948), *Gazeta literară* (1954), *Luceafărul* (1958), *România literară* (1968) Bukarestben, *Steaua* (1954), *Tribuna* (1957) Kolozsvárt, *Familia* (Nagyvárad, 1965), *Astra* (Brassó, 1966), *Tomis* (Konstanca, 1966), *Convorbiri literare* (Iași, 1971), *Vatra* (Marosvásárhely, 1971), *Transilvania* (Szeben, 1972).

Az említett folyóiratok csak a legfontosabbak a román irodalmi vagy irodalmi jellegű időszak kiadványok közül, melyekről kézikönyvek, lexikonok adhatnak átfogó képet.

Ezek közül — időrendben az első — majdnem egy évszázad újságjait, hírlapjait, folyóiratait tartalmazó *Publicațiunile periodice românești* (ziare, gazete, reviste) 1820—1906, 1913-ban jelent meg. Ennek folytatása az 1969-ben megjelenő *Publicațiile periodice românești* (ziare, gazete, reviste) *Catalog alfabetic* (1907—1918) és *Supliment* (1790—1906). A román újságírás fejlődéséről összefoglalót Nicolae Iorga írt 1922-ben, *Istoria presei românești* címmel. Az utóbbi két évtized gazdag román lexikonterméséből (az irodalmi lexikográfia külön téma lehetne) nagyon hasznosnak bizonyulnak a George Călinescu nevet viselő Irodalomelméleti és Irodalomtörténeti Intézet folyóiratokra vonatkozó kötetei: *Reviste literare românești din secolul al XIX-lea. Contri-*

buții monografice (1970), *Reviste progresiste românești interbelice* (1972), *Reviste literare românești din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea* (1974), *Reviste literare românești de la începutul secolului al XX-lea* (1976).

A román irodalmi sajtó történetére vonatkozó ismeretek feltárásában fontos hely illeti meg dr. I. Hangu tanárt, akinek több mint negyedszázados kutatómunkája eredményeként már harmadik kötete jelent meg: megannyi hasznos segédeszköz a kutatók és a szélesebb olvasókörzség kezében. Az időszak kiadványok megjelenési sorrendjében összeállított újságok és folyóiratok programadó cikkei, programjellegű írások, szerkesztőségi jegyzetek, évi, öt, tízéves beszámolók, levelek, okiratok gyűjteménye a *Presa literară românească. Articole-program de ziare și reviste* (1789—1948). I—II. köt. Editura pentru literatură, 1968. A *Reviste și curente în evoluția literaturii române*. Editura didactică și pedagogică, 1978, átfogó képet ad az érdeklődőknek a fontosabb irodalmi folyóiratokról, amelyek iskolát, irányt és irányzatot határoztak meg a XIX. század kezdetétől napjaink irodalmi sajtójáig.

A harmadik és amelyről bővebben akarunk szólni, a *Dictionar al presei literare românești (1790—1982)*. Utószó Ion Dodu Bălan. Editura Științifică și Enciclopedică, 1987. A lexikon a román irodalmi sajtó legteljesebb gyűjteménye, kb. 2000 címszót elemezve rövid szintézist ad az 1790—1982 (a fülszövegben 1780 !) között megjelenő folyóiratokról, újságokról, évkönyvekről, hírlapokról és közlönyökről. Annak ellenére, hogy a fülszöveg „a mi országunkban megjelentek”-et említ („apărute în țara noastră”), a lexikon más megjelenési helyekről is tesz említést, mint Bécs, Belgrad, Bruxelles, Buda, Budapest, Cleveland, Csernovitz, Detroit, Freiburg, Kisinyov, Lipese, Monastir, Párizs és Pest. Azokat az időszak kiadványokat, amelyek nem kulturális vagy irodalmi tartalmúak, de lapjain írók, irodalomtörténészek és kritikusok vagy a kultúra más személyiségei szerepelnek, *Függelékben* csoportosították (szám szerint 478 cím). A lexikon szócikkeit a következő szerkezet típus szerint állították össze: cím és alcím, tömör jellemzés (ha ez nem derül ki a címből vagy az alcímből), megjelenési helye, ideje (vagy időszak), kiadók, szerkesztők, (olyan kiadványoknál, amelyek kettős keltezészt használtak, az új bevezetéséig — 1924 ősze — meghagyták a régi datálást), ajánlott program, fontosabb rovatok, tárgyalt műfajok

példákkal, főmunkatársak fontosabb írásaikkal, más munkatársak, formátum, a gyűjtemény helye és jelzete, könyvészet. A Függelékben szereplő címszavakat egyszerűbb szerkezetű típus szerint írták le.

Az irodalmi sajtó lexikonának elbírálására a román szakkritika az illetékes. Mi — bár hasznos kézikönyvnek tartjuk — a magyar irodalmi vonatkozásokat kerestük és hiányoltuk. A magyar nyelvű lapokat csak az *Erdélyi Helikon*, *A Hét*, *Igaz Szó*, *Korunk* és *Utunk* képviseli. Az Erdélyi Helikonról megtudjuk, hogy „irányzatát Kuncz Aladár adta, aki az E. H.-t a romániai román és magyar írók közötti kölesönös megismerés és közeledés folyóiratává akarta tenni...” Részletezi a román fordításokat, nem említik Babitsot és Németh Lászlót, az sem derül ki, hogy a lap a helikoni munkaközösség folyóirata és kiadója az Erdélyi Szépművészeti Céh. A címszavakhoz kapcsolott könyvészeti válogatás, úgy mint *A Hét*, *Igaz Szó* és *Utunk* esetében, hiányzik. Az *Echinor*-ról nem derül ki, hogy három nyelvű, a *Korunk* és *Igaz Szó* esetében azt is közlik, hogy magyar nyelven jelenik meg. A bukaresti nyomdáknak szedett idegen nyelvű könyvek helyesírási hibáinak gyakorisága már régóta ismeretes és sajnálatos. A német lapok közül csak a *Neue Literatur*-t érdemesítették leírásra, a *Banater Schriftum* csak a Függelékben kapott helyet. A

könyvészeti válogatás kérdésében ezek is a magyar folyóiratok nagy részének sorsában osztoznak.

Nem kívánjuk felsorolni azokat a magyar folyóiratokat, amelyek szerintünk indokoltak lettek volna a lexikonba való fölvételre, de mindenestre fontosnak tartottuk volna több lap felvételét is. Annál is inkább, mivel a közelmúltban más román lexikonok jobb példával szolgáltak. Így a román történetírás enciklopédiájában (Ștefan Ștefănescu és munkatársai: *Enciclopedia istoriografiei românești*. Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1978) 76 erdélyi magyar historikus és 20 egyesület, intézmény szakfolyóirata, míg a Marian Popa kortárs irodalmi lexikonának új, javított és bővített kiadásában (*Dictionar de literatură contemporană*. Dictionarele Albatros. Buc., 1977) 98 kortárs romániai magyar író adatai találhatóak.

Amiről nem beszélnek, arról nagyon gyakran megfélemedeznek. Ne így legyen! — ez a román tudományosságna is érdeke, hisz amint Dávid Gyula is írta, „az ő számára is nélkülözhetetlen annak a szellemi kincsnek az ismerete, amellyel az együttélő nemzetiségek gazdagították és gazdagítják ennek az országnak a kultúráját”.

GYÖRGY BÉLA

A kiadásért felelős az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat igazgatója
A nyomdai munkálatokat az Akadémiai Kiadó és Nyomda Vállalat végezte

Felelős vezető: Zöld Ferenc

Budapest, 1991 — Nyomdai táskaszám: 18 979

Felelős szerkesztő: Kókay György

Műszaki szerkesztő: Sándor István

Megjelent: 8.05 (A/5) ív terjedelemben

HU ISSN 0025-0171

TARTALOM

<i>Szovák Kornél</i> : Horatius magyarországi utóéletének kérdéséhez	1
<i>Pavercsik Ilona</i> : Johann Gerhard Mauss és a pesti könyvkereskedelem színvonala a 18. század közepén I.	14
<i>Kurucz György</i> : Az „új mezőgazdaság” irodalma az egykori Festetics-könyvtár anyagában....	32
<i>Lengyel András</i> : A Szeged története (1920–1925) II.	45

KÖZLEMÉNYEK

<i>Fekete Csaba</i> : Mikor jelent meg a „Lubáni Biblia”?	68
<i>Enyedi Sándor</i> : Péteri Takáts József levelei Aranka Györgyhöz	69
<i>Wimmer Éva</i> : Egy Jókai kézirat-töredék a Bibliotheca Bodmerianában	74
<i>Stoll Béla</i> : József Attila olvasmányaihoz	75

FIGYELŐ

<i>Borsa Gedeon</i> : László Mihály (1911–1989)	78
<i>T. Erdélyi Ilona</i> : Erdélyi János írói hagyatékának sorsa	79

SZEMLE

Kelecsényi Gábor: Múltunk neves könyvgyűjtői. Bp. 1988. (<i>Németh S. Katalin</i>)	83
Vigilia. Repertórium 1935–1984. (<i>R. Takács Olga</i>)	84
„Debrecen, Ó-kikötő...” Árkádiától Európáig. Debrecen, 1988. (<i>Kilián István</i>)	85
Kotvan, I.—Frimmová, É.: Incunabula quae Martini in bibliotheca nationali slovacae... asservantur. Martin, 1988. (<i>Borsa Gedeon</i>)	86
Foot, Mirjam M.: The Henri Davis gift: A Collection of Bookbindings. London, 1982. (<i>Rozsondai Marianne</i>)	87
Hangiu, Ion: Dicționar al presei literare românești (1790–1982). București, 1987. (<i>György Béla</i>)	90